

ANALOGIEREGELS BIJ DE SPELLING VAN DE WERKWOORDEN

Toelichting op de inhoud en de structuur van een werkkaart voor de spelling van de werkwoorden in 2de/3de graad

Een voorbeeld van zo'n kaart vindt U achteraan in de bijlage. Het is een eindproduct voor het 6de leerjaar. Het is de bedoeling dat ieder kind zo'n kaart bezit, op voorhand ingevuld, bv. op stencil gezet, en op een gemakkelijk hanteerbaar formaat. Deze kaart mag op elk ogenblik door de kinderen gebruikt worden. Men zal merken dat na verloop van tijd de inhoud gememoriseerd wordt en dat de kinderen alleen nog gaan kijken in geval van twijfel.

De kaart bevat de 4 fundamentele tijden voor de vervoeging van de werkwoorden :
De tegenwoordige tijd met de regels 10, 11, 12 ; de verleden tijd met de regels 13 en 14 voor werkwoorden zonder stamklankverandering ; regels 15 en 16 voor werkwoorden met een veranderde stam ; het verleden deelwoord met de regels 17 en 18 ; de gebiedende wijze met regel 19.
We beginnen de nummering bij regel 10 omdat er in onze werkwijze reeds 9 andere regels voor de schrijfwijze van andere regelwoorden aan de werkwoorden voorafgaan. Bijv. : woorden met enkele of dubbele klinker ; woorden met hoofdletter ; eind d en t.

Voor de werkwoorden zijn er dus in totaal 10 regels, die al de moeilijkheden van de vervoeging omvatten. Binnen deze regels worden met 6 vaste voorbeelden 31 verschillende werkwoordelijke vormen aangeboden, waarvan er maar 9 echt moeilijk zijn :
R 10 met eind d ; R 11 met aan het eind dt ; R 13 en 14 met tt en dd ; R 15, R 17 en R 19 telkens met eind d.
De 6 vaste voorbeelden zijn : spelen, werken, rusten, antwoorden, zitten en rijden.
Spelen en werken zijn "gewone" werkwoorden. Rusten is een zg. t werkwoord : de 3de laatste letter van de noemvorm is een t. Antwoorden is een zg. d werkwoord : de 3de laatste letter van de noemvorm is een d. Zitten is een t werkwoord met een veranderde stam in de verleden tijd. Rijden is een d werkwoord met eveneens veranderde stam in de verleden tijd. De onderscheidingen zwak, sterk, onregelmatig werkwoord worden niet gebruikt.
Aan de achterkant van de kaart komen 20 veel gebruikte en moeilijke, dus t en d werkwoorden :
binden, branden, gelden, houden, kleden, laden, redden, snijden, vinden, worden ;

heten, kosten, laten, praten, sluiten, vergeten, vluchten, wachten, zetten, zuchten.
Deze 20 moeilijke werkwoorden vormen de kern van de oefenstof : zie verder bij het gebruik van de werkkaart.

Het leren gebruiken van de werkkaart voor spelling

In het instructieproces voor het leren gebruiken van deze spellingkaart voor de werkwoordelijke regels zitten 3 belangrijke momenten :

1. Het opbouwen van de werkwoordelijke schema's samen met de kinderen.
2. Een reeks toepassingsoefeningen.
3. Synthesevorming.

1. Het opbouwen van de werkwoordelijke schema's samen met de kinderen verloopt in een aantal lessen en volgens de eisen van het leerplan :
in het 3de leerjaar de tegenwoordige tijd met de regels 10, 11, 12 ;
in het 4de leerjaar de verleden tijd met de regels 13, 14, 15, 16 ;
in het 5de leerjaar het voltooid deelwoord en de regels 17, 18 ;
in het 6de leerjaar de gebiedende wijze met regel 19.
De spellingkaart voor de werkwoorden zal er dus telkens anders uitzien in het 3de, 4de, 5de en 6de lj. Alleen de nieuwe te behandelen tijden en de herhalingen van de vorige leerjaren komen erop voor. Het voorbeeld van spellingkaart achteraan is het eindproduct voor het 6de leerjaar.

2. Bij de toepassingsoefeningen zijn er twee fundamentele : welke regel is hier toegepast en welke regel moet ik toepassen ? Voorbeeld van een oefening van de 1ste soort voor het 3de lj. :
De man bedankt mij. (visueel aangeboden) Welke regel is hier toegepast : R 10, 11, 12 ?
In het begin denkt de leerkracht luidop voor ; geeft de oplossingsweg aan. Tot de kinderen die zelf kennen ; als het ware verinnerlijkt hebben !
Dat gaat als volgt :
ik zoek de persoonsvorm : bedankt ; achteraan een t ;
wie bedankt mij : de man ;
door welke van de woordjes kunnen we "de man" vervangen : ik, hij, zij, het, jullie, ... ;
door hij ; dus is het regel 11 ;
bij welk voorbeeld van werkwoord past "bedankt" ;
het hele werkwoord is "ik kan" bedanken ; geen t of d als 3de laatste letter ; dus geen t of d werkwoord ;
het werkwoord bedankt past bij speelt en werkt.
Na een tijdje wordt deze oplossingsweg spontaan ingekort.

Elk kind doet dit op zijn manier, bijvoorbeeld :
 bedankt eindigt op t, dus regel 11 van de tt ;
 bedanken is geen t, d werkwoord, dus zoals speelt, werkt.
 Voorbeeld van een oefening van de 2de soort voor de
 3de graad : welke regel moet ik hier toepassen ?
 De storm verwoestte de stad. (auditief aangeboden !)
 Indien de oefenzin visueel aangeboden wordt, wordt het
 werkwoord in de noemvorm aangeboden en wordt de te ge-
 bruiken regel aangeduid : de storm (verwoesten) de stad
 R13. In het begin zal de leerkracht weer de oplossingsweg
 voordragen en de kinderen deeloplossingen laten zoeken.
 In de 3de graad zijn echter al spoedig verkortingen
 mogelijk en dan wordt deze oefening bv. zo opgelost :
 persoonsvorm : verwoestte ;
 ik hoor te achteraan, dus verleden tijd ;
 de noemvorm is verwoesten, dus een t werkwoord, dus
 met tt achteraan zoals rustte ;
 enkelvoud of meervoud : de storm verwoestte, hij ver-
 woestte.

3. Synthesevorming.

Na herhaaldelijk gebruik en oefenen met de werkkaart
 pogen we met de kinderen per tijd en per regel tot een
 synthese te komen.
 We letten hierbij alleen op de moeilijke vormen.
 Voor de tegenwoordige tijd kan dat worden :
 tegenwoordige tijd met 3 regels, regels 10 en 11 voor
 het enkelvoud, regel 12 voor het meervoud ;
 R 10 : t werkwoorden eindigen op t ; d werkwoorden op d ;
 R 11 : alle werkwoorden eindigen op t ; alleen de d
 werkwoorden eindigen op dt ;
 R 12 : we zeggen "spele", maar we schrijven "spelen".
 Het is maar in de loop van het 6de leerjaar dat we pogen
 een meer formele besluitvorming te laten formuleren
 in de zin van de gebruikelijke regel :
 R 10 : we schrijven de stam van het werkwoord ; R 11 :
 stam + t ;
 R 12 stam + en.

Welke werkwoorden gebruiken bij het oefenen ?

Kinderen op de lagere school schrijven te weinig en ze
 maken te veel schriftelijke oefeningen !
 Kinderen schrijven te weinig functioneel, schrijven als
 een echt communicatieproces, dus schrijven voor een lezer
 en omdat men iets te zeggen heeft of omdat de klassegemeen-
 schap een tekst nodig heeft.
 De werkwoorden uit deze functionele teksten en dan vooral
 de foutief geschreven woorden, dus de moeilijkste, vormen
 een eerste bron voor oefenstof.
 In tweede instantie worden werkwoorden uit frequentielijsten
 voor de geschreven taal gehaald. En ook hier de meest moei-
 lijke, de t en d werkwoorden. Zie de lijst met 20 moeilijke

werkwoorden. Logischerwijze zullen de werkwoorden uit deze lijsten dikwijls overeenstemmen met de werkwoorden uit de functionele teksten. In een dergelijke tekst wordt immers gebruikstaal gehanteerd ! Het zijn vooral de foutief geschreven vormen, die we als oefenstof gaan gebruiken en die zijn voor alle kinderen niet gelijk. Daarom leren we de kinderen een individuele foutenlijst bijhouden en ermee werken.

Voor goede spellers komen al de foutief geschreven woorden, plus nog een reeks moeilijke vormen als keuzestof, op deze lijst. Voor zwakke spellers zijn dat alleen de meest voorkomende en gemakkelijker woorden waartegen ze fouten maken. De leerkracht zelf duidt die altijd aan.

We leren de kinderen met de woorden van de lijst zelfstandig aan de slag te gaan : wat moet ik doen om een woord zonder fouten te leren schrijven ? De oplossing is een combinatie van deelvaardigheden gebonden aan het gebruik van de verschillende woordbeelden : het auditieve, het visuele, het spreekmotorische en het schrijfmotorische woordbeeld ; plus het nadenken over het gebruik van een regel als het regelwoorden geldt.

Deze zes deelstappen zijn :

1. Ik bekijk het woord aandachtig. Waar is het moeilijk ?
2. Ik lees het luidop. Kan ik horen hoe het geschreven wordt ?
3. Ik denk na. Is er een regel toegepast, welke ?
4. Ik schrijf het woord zonder nog te kijken.
5. Ik controleer of het woord goed geschreven is.
6. Als er fouten zijn, begin ik opnieuw met nr. 1.

Het oefenen met een dergelijke foutenlijst vergt veel zelfdiscipline. Die krijgen de kinderen pas door veel en intens te oefenen onder begeleiding. Ook veel aandacht en moeite gaan naar het geduldig bijhouden en inschrijven van de "fouten", natuurlijk de juiste woordbeelden, in de lijst, telkens een ander woord per regel :

bv. 15. boeket R 4 (regel 4 !) + + +
 16. onmiddellijk + + -
 17. het brandt R 11 (regel 11 !) - + +

Na een oefenbeurt op een reeks fouten, gewoonlijk een 10 tal, wordt een controle-dictee gehouden : in partnerwerk controleren de kinderen elkaars werk. Wat goed en foutief geschreven werd, wordt aangeduid door een afgesproken teken + en -. Er wordt overeengekomen dat na een reeks van + + + het woord mag geschrapt worden.

Belangrijk is ook dat dit gediffereerd oefenen als een vast onderdeel in de spellingleergang opgenomen wordt.

Bijvoorbeeld :

Blok 1 : 25 min instructie op nieuwe spellingleerstof ;
25 min oefenen op deze nieuwe stof.

Blok 2 : 25 min gevarieerde herhalingsoefeningen op verschillende spellingmoeilijkheden (is tevens een controle-oefening !) met inboeken van de fouten in de lijst ;
25 min oefenen op woorden van de lijst en partner-dictee als controle.

E. Houthuys, Wilgestraat 69, 2800 Mechelen.

Spelling van de werkwoorden.

Voorbeeld van een werkkaart voor de leerlingen in de 2de/3de graad.
Alleen vanaf de 3de gr. worden de regels geformuleerd : stam, stam + t, ...

Alleen voor de 3de gr. : voltooid deelwoord en gebiedende wijze.

Werkwoorden zonder fouten schrijven !

Tegenwoordige Tijd.

10. ik 11. Je, hij, zij 12. wij, zij, de
... je ? het, U, Jan, zus kinderen, jullie

spelen	speel	speel	speelt	spelen
werken	werk	werk	werkt	werken
rusten	rust	rust	rust	rusten
antwoorden	antwoord	antwoord	antwoordt	antwoorden
noemvorm	stam	stam	stam + t	stam + en

Verleden Tijd.

13. ik, ... je ? 14. wij, zij, de
je, hij, zij, het kinderen, jullie
U, Jan, zus

spelen	speel	speelde	speelden
werken	werk	werkte	werkten
rusten	rust	rustte	rustten
antwoorden	antwoord	antwoordde	antwoordden
noemvorm	stam	stam + te/de	stam + ten/den

15. ik, ... je ? 16. wij, zij, de
je, hij, zij, het kinderen, jullie
U, Jan, zus

rijden	reed	reed	reden
zitten	zat	zat	zaten
noemvorm	v.stam	v.stam	v.stam + en

Voltooid deelwoord.

17. ik, ... je ? 18. wij, zij, de
je, hij, zij, het kinderen, jullie
U, Jan, zus

spelen	speelde	heb, heeft gespeeld	hebben gespeeld
werken	werkte	had gewerkt	hadden gewerkt
noemvorm	regel 13 gebruiken, dan hoor je of het v.dw. eindigt op t of d		

19. Bevel ! Gebod !

spelen	speel	speel rustig verder !
rusten	rust	rust uit !
antwoorden	antwoord	antwoord, jongen !
noemvorm	stam	stam

Aan de achterkant komen 20 veel gebruikte en moeilijke d, T ww. als oefenstof !